

gospodarske, obrtniške in narodne.

Lahajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 10. januarija 1866.

Gospodarske stvari.

Vabilo v občni zbor kranjske kmetijske družbe 23. dne t. m.

V zboru novembra meseca lanskega leta je bilo po predlogu gospoda gozdnega oskrbnika Dimec-a enoglasno sklenjeno, da se glavnemu kmetijskemu odboru vrstni gozdnarski odbor, kakor v skupno teló. Zavaljo tega se pa spremeni mnogo oddelkov (paragrafov) dozdanjih pravil c. k. kmetijske družbe.

Ker je v „Novicah“ že omenjeni odbor izvedenih mož po predsedstvu gospoda grofa J. Barbo-ta dovršil svojo nalogo in podpisanemu odboru željo izrekel, naj bi se — vsled družbenih pravil — sklical občni zbor kmetijske družbe tisti teden, ko je ob sv. Pavlu sejm v Ljubljani, in se v ta zbor še posebno povabili vsi gospodje gozdnarji, posestniki gozdov in prijatli umnega gozdnega gospodarstva, spolnuje odbor to nalogo in vabi vse te gospode v občni zbor v Ljubljano 23. dne t. m. dopoldne ob 9. uri v mestni hiši.

Častite podružnice se ob enem po še posebnih dopisih vabijo v toliko važni zbor, kateri ima podloga biti veselejši prihodnosti naših borštov.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani 6. jan. 1866.

Poduk,

kako naj posamezen gospodar ali pa cela soseska obdeluje svoj gozd (boršt), da si izredi lesa.

Če se kaže, da se v posekanem gozdu ne more v kratkem času zarediti gozd sam po sebi, treba je potem, da človeška moč zdaj to stori, kar je sicer storila natura sama; ko je v gozdu še drevja bilo, drevje je rodilo sad, sad pa je bilo seme, iz kterega so se zaplodila mlada drevesa.

Ako pa tega v gozdu ni, treba, da človek seje seme ali pa sadi sadike.

Vprašanje je tedaj zdaj poglavitno: ali naj sejemo ali naj sadimo? Kaj je boljše?

Seme sejati

in tako gozd zarediti z drevjem takrat bolj kaže, kadar so goli gozdni prostori prav veliki in v senci stojé, — kjer je zemlja tako plitva, da bi bilo predrago, sadike saditi, ali pa še drugih ovér, — kjer se ni bati, da bi kalí mladih drevesec košat plevél zatl ali bi ga živina s travo vred popasla ali kôsa pokosila, — kjer pripravnih sadik ni dobiti ali so celó predrage, — in kjer posebno, in na tem je največ ležeče, ne gré zato, da bi gozd bil dva ali tri leta popreje ali pozneje zasajen.

Kadar so tedaj okolščine take, je bolje seme sejati, in po njem drevesa izrediti, kakor da bi se sadike sadile.

Ko je tedaj gospodar previdel, da je bolje po semenu izrediti gozdna drevesa, naj mu je skrb, da si izbere za svoj boršt pripravno seme, — da je seme dobro, kaljivo, — da ga prav poseje okoli korenin izsekanega lesa na posameznih vrstah, kjer se mora zemlja razkopati in zrahljati, ne predeleč saksebi in blizo kakih večih kamnov, kateri zavetje delajo drevesnim cimicam.

Zasajevanje dreves.

Kdor si hoče gozdnih dreves zasadi, mora posebno na dve poglavitni reči paziti, in sicer na pašnike in na to, da se zasajene sadike škode obvarujejo. Kdor skrbno na to pazi, bo raje po goličavah sadike sadil, kakor pa seme sejal, ker živina, akoravno v take kraje včasih zadene, sadik tako naglo ne pokončá, kakor iz semena iz zemlje pognale cimice; kdor pa nima prostornih pašnikov, bolje opravi, če seme gozdnih dreves v take kraje seje, kamor živina ne zahaja. Kdor tedaj svoj gozd z drevjem zasadi želi, temu naj je to-le vodilo: S sadikami si boš gozd desetkrat hitreje zasadi kakor s semenom, ktero ti bo le enkrat prav storilo, devetkrat pa ne.

Izreja sadik v prostih krajih.

Za zasajevanje je treba sadik. Kdor jih veliko ne potrebuje, jih dobí tu in tam po izsekanih lehah, da jih posadí po prostih krajih. Toda drevesca, ki se po prostih krajih narujejo, niso najgorše sadike, ker so jim po navadi vršiči omuljeni in ogriznjeni ali pa potlačeni, tudi kopljejo se težko in se dostikrat pri tem opravi tako pokvarijo, da niso za nobeno rabo. Tisti gospodar, ki po enacih sadikah stikuje, ne bo veliko opravi, če si ravno ž njimi nekte kraje zasadí, se mu ne bodo nikdar tako sponašale, kakor one, ki se v drevesnicah izrejajo. Zato bo vsak gospodar najbolj opravi, če si sadik v posebnih drevesnicah zareja.

Sadišča ali drevesnice gozdnega drevja.

Za take drevesnice se pripraven prostor kmali dobí, in vendar so najbolji taki kraji, ki niso daleč od vode, pa niso prestrmi, proti jutru ali poldnevu nagnjeni, in da ni zemlja preplitva ali prepusta. Dobro je, ako je drevesnica blizo velike vasi. Tak prostor se mora pred vsem drugim skrbno očistiti, kamenja in korenin oprostiti, zemlja precej globoko se prekopati in jako zrahljati. Ako je mogoče, je tudi dobro, če se svet prerje, ali saj z matiko vrlo zdrobí in trave in korenin oprosti, potem pa pognoji in zboljša; sploh naj pripravi drevesnico tako, kakor da bi vrt delal za zelenjavo in kuho, — in dobro jo bo opravi. Kako velika naj

se napravi drevesnica, se ne more natanko povedati; po navadi bi jo nasvetovali kakošnih 100 sežnjev (klafter) dolgo in tudi 100 čevljev široko; pa prostor tudi za polovico manjši vtegne dosti velik biti, ako se vsako leto tretji del obseje. (Dal. prih.)

Nektero svinsko mesó strašno nevarno človeku.

„Novice“ so že povedale svojim bravcem, da v severni Nemčii je v poslednjih letih strašne smrti pomrlo že veliko ljudi, kateri so svinsko mesó jedli, v katerem so bili neki črviči, ki se trihini imenujejo in v vrsto mehurčastih spadajo kakor ikre. Dozdaj nismo ne na Hrvaškem ne na Ogerskem in nikodar v našem cesarstvu slišali o tej nesreči, čeravno so nam Nemci, zlasti Prusi, sumili našega ogerskega prešiča, da se v njem rad zarezja ta črv, s katerim je zlasti meso včasih kakor nasejano, pa je žival tako majhna, da se z navadnim očesom komaj vidi. Ako je človek take črviče povžil z mesom, klobasami itd., razjeda živa ta žival po njem, dokler mu ne piči srca ali družega imenitnega drobú. — Srečni smo bili v našem cesarstvu, da nismo še vedeli od te bolezni; al nedavno je na meji saksonski zbolelo 34 ljudi, ki so vžili klobas iz Saksonije čez našo mejo pripeljanih. Ministerstvo je brž prof. dr. Müller-a in dr. Knoppa poslalo v te kraje in naprej, da pozvedata, kako in kaj — našemu cesarstvu v odvrnjenje te najstrašnejše bolezni.

Národne stvari.

Kmet in národnost.

Spisal dr. J. Mencinger.

(Dalje.)

Za časi starodavnega posilnega gospodarstva pa je prišla dôba, v kateri se je gospôda jela nekaj bolj s kmetom pečati, in mu je marsikaj zapovedovala, kar je menila, da mu bode koristno. To je bila dôba uradne in grajščinske birokracije, — tisto pisarniško gospodovanje, ki se je vtikalo v vsako mrvico. Vsemogočno pisarstvo je nadlegovalo vse stanove, še posebno pa kmeta. Kmet je bil ohranil iz starih časov vsaj nekoliko občinske samostojnosti in samouprave; to ravno mu je pa birokracija močno ostrigla. Gospodje, ki so kmeta malo študirali, ki so v kmečkem stanu videli le veliko narodno drhal brez lastnega značaja in volje, so na kmetih srenjske in družinske reči tako vravnovali, da kmetom nikdar ni bilo po volji, ker ni bilo primerno kmečkemu čutju in značaju. Birokracija se je vtikala celó v posestne in osebne zadeve, govoriti je imela pri hišah in hlevih, pri polji in gozdu, pri kozah in konjih, pri kotlih in dimnikih. Enkrat je bila tako učena, da je kmet ni razumel, enkrat tako malenkostna, da se je kmet smejal, ako se ni jezil — vse to pa samo zavoljo tega, ker so menili, da kmet ne more obstati brez njih in da nima dosti uma in pameti, prevideti, kaj mu koristi. Kmetje od tega ravnanja niso vedeli očitnega haska, a plačevali so od leta do leta več davščine; tedaj tudi niso mógli verjeti, da so ti gospodje njim v resnici tako dobrotljivi.

Če je zgodovina narodna šola, bili so kmetje več stoletij v ostri šoli; česa pa so se naučili v tej čudni šoli? Tolikoletna podložnost in toliko žalostnih skušenj moralo je sled zapustiti v kmečkem značaju. Ta sled gotovo ne more biti dober in kazí druge prirojene kmečke lastnosti. Kmet je bil velikokrat zaničevan, vedno na najnižji stopinji človeške družbe; v stiski in krivici je bil dostikrat zapuščen, večkrat ni vedel pravega pota k pomočniku, večkrat se mu ni moglo

pomagati proti mogočnemu gospodu, in kadar stisek ni mogel več pretrpeti ter si je v obupnem srdi sam pomagal po krivem potu, dosegel je — kazen. To pa je sčasoma vzelo kmetu ponosno moštvo in živo svobodoljubnost, pa navdalo ga je z živim strahom pred gospodo in z nekako potuhnjeno neodkritosrčnostjo. Če pri nekterih zapazimo neprijeten hlapčevsk značaj in priliznjenost, izvira to ravno iz tega vzroka. Nezaupnost in strah pa sta napravila sovraštvo. Sovražimo tega, kogar se bojimo, in ne obotavljamo se veliko, enkrat malo nagajati temu, ki nam je enkrat zeló kljubal. Mnogo kmetov nič ne zaupa ljudém, ki gospôsko suktno nosijo in nemški govore: poslušaj jih, pa ne verjame jim družega nego to, kar bi si sam lahko mislil. Večkrat obljubi, pa obljube ne izpolni, posebno če je treba v žep seči, in če more gospôda brez kazni okaniti ali zvoditi, je to marsikteremu veselo maščevanje za vse, kar so njegovi spredniki, ali kar je morebiti on sam trpel od gospôde.

Tako so žalostne dogodbe preteklih deset stoletij kmetu vzele dokaj čednosti, in mu zmedle dobro mišljenje. Močno so pokvarile osebno nrvnost in skoraj popolnoma uničile politično zavednost. Kako bo svobodoljuben, kdor svobode nikdar ni okusil? Kje se bo gojilo rodoljubje, ko kmetu ni bilo ne naroda ne domovine? Kaj mu je bila dežela in država? Tista oblast, ki davke naklada, in mu jemlje najzaljše sinove v vojsko. Kmet ne vé, čemu je država in da davke in vojake pobirati mora. Večini kmetov je soseska ali županija dosti velik svet, mnogi nad občinskimi potroški ne poznajo viših javnih potrebščin.

Tisočletna podložnost je naše kmete res močno pokvarila, pa zdravemu deblu in koreninam ni mogla škodovati. Tudi ti slabi nasledki ne bodo dolgo več trpeli. Podložnost je nehala, birokracija že tudi pojema in morebiti jo kmali k pogrebu nesó. Kar je kmeta tako dolgo kazílo, nehala je in nastopilo marsikaj, kar kmeta prav podučuje in blaži ter vodi na pravo zdravo mišljenje. Kar je tedaj stari čas slabega v kmečki značaj zatrosil, zgubilo je podlago in nehala bode, akoravno bo po znanem kmečkem značaju — počasnosti — trpelo še nekaj časa.

Dve reči ste pa kmetu ohranili vendar še dokaj dobrih strani v njegovem značaju.

Značaj (karakter) namreč se ravna po prirojnih lastnostih in po vsakdanjem opravilu človekovem. Poglavitna prirojena lastnost našega kmeta je pa slovenstvo in njegovo poglavitno opravilo poljedelstvo. Ravno slovenstvo in poljedelstvo je ohranilo našim kmetom dobro zdravo korenino.

Ker bom o slovenstvu pozneje nekaj več govoril, naj zdaj omenim samo poljedelstva. Poljedelstvo kmeta veže na nekaj stanovitnega — na zemljišče in hišo — sploh na domačijo. Njegovo premoženje je malo gibljivo, počasi se spreminja, rasti more samo v mirnih časih, v prekucijah in vojskah pa mora veliko trpeti, ker ne dá se tako poskriti, drugam prenesti ali v gotov denar spremeniti, kakor obrtniško in kupčijsko premoženje. Zato je kmet konservativen (se rad starega drži) in boji se vsake prekucije ali nagle premembe že zavoljo samega premoženja. — Kmet živi in dela v vedni odvisnosti od zemlje in nebeške moči. Vsaka njegova letina je v božjih rokah. „Ta zemlja je božja in moja.“ On v vremenu, v letnih časih, v mnogih gospodarskih srečah in nesrečah neposredno in bliže kakor obrtnik čuti vsegamogočnost božjo. Zato je pa tudi bolj pobožen nego so drugi stanovi. — Kmečka opravila so leto za letom skoraj vedno tista: kakor je mladeneč oral in sejal, tako večidel ravna tudi starček; tudi hišno, rodbinsko in občinsko življenje, kolikor je

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 31. januarija 1866.

Gospodarske stvari.

Poduk,

kako naj posamezen gospodar ali pa cela soseska obdeluje svoj gozd (boršt), da si izredi lesa.

(Dalje.)

Kako se seme gozdnih dreves seje?

Za posetev se mora zemlja konec poletja ali v jeseni čvrsto prekopati in prerahljati, da se seme spomladi poseje. Zato se mora, predno se seme seje, spomladi še enkrat zemlja prekopati, da se zeló mehka in prhka napravi. Potem se pa v gredice razdeli, kakor je na vrtih navada. Po gredicah se napravijo podolgama razorčki po 6 palcev saksebi, ali s kako prilično matičico ali pa s kako palec debelo dilo, ktera se po robu v zemljo pritiskuje, bolj ali menj globoko, kakoršno seme je za setev odločeno. Seme se z roko v razorčke poseje in z zemljo zasuje. — Da se morajo gredice proti pleti, da jih plevél ne prerašča, to vsak skrben gospodar sam vé; ravno tako se mora tudi zemlja, če po kakem dežji po vrhu skorjo dobi, zrahljati, o suši večkrat polahkoma poškopiti itd. Umen gospodar vse o pravem času poskrbí, da mu seme v kalu ne zastaja, ampak o pravi dôbi iz zemlje pribode in spešno raste.

Seme gozdnih dreves.

Kar se tiče semena gozdnih dreves, se mora na to gledati, da je, kar je le moč, dobrega jedra, zdravo, zrelo in kaljivo. Ako bi imel kdo seme kupiti, ktero ni zanesljivo, pa ga še drago plačati, veliko pametnejše stori, da si ga dá sam nabirati; za to delo so kmečki fantiči prav pripravi. Čas, kdaj so češarki šilovja ali tako imenovani storži popolnoma zreli, in kdaj seme listnatega drevja dozori, je slehernemu gospodarju dobro znano, — ta čas se mora dočakati, kajti nezrelo seme ni za nobeno rabo, prezrelo seme pa se tudi rado razpraši in pri vetru razletí. — Češarkov (Nadelzapfen) iglastega drevja prinesi v zakurjeno hišo, ali deni jih na tak kraj, da jih solnce jako pregreje, in kmali boš videl, da se jim jamejo počasi luskinde odpirati in semensko zrnje iz njih izsipati. Če češarke v žaklji večkrat premešaš, tem preje seme iz njih spraviš, in tako seme je gotovo pripravnejše za posetev, kakor kupljeno.

Kako se mlada drevesca iz drevesnic kopljejo?

Ko so drevesne sadike dovolj krepke in za presajanje pripravne, naj se o pravem času izkopljejo, toda s posebno skrbjo, da se jim korenine ne poškodovajo in potrgajo. Najumnejše se pri tem delu véde tisti, kdor ob strani sadike lopato precej globoko v zemljo za-

sadí, ž njo pod korenine seže in tako sadiko nepoškodovano z zemljo vred kviško vzdigne. Vsaki hip naj se pa le toliko sadik izkoplje, kolikor se jih za posajanje potrebuje. Če se jih več izkoplje, se morajo dobro s prstjo zagrebsti, dokler se ne posadé.

Starost gozdnih drevesec za presajanje.

Starost sadik za presajanje je različna, in se večidel po sorti lesa ali družih okoliščinah ravná. Bor, na priliko, se vtegne že v prvem letu presaditi, smreka in mecesen itd. v drugem, hrast, bukev, javor, brst itd. pa še le v šestem ali celó v osmem letu. V čisto in bolj pusto zemljo naj se le majhne in mlade sadike sadé; tjè pa, kjer je prst jako kuštrasta in zaraščena, kjer jim pašna živina in divjačina škoduje, kjer je ostro podnebje in kjer rada in pogostoma slana pada, bolje storiš, ako že precej odrastle in postarane sadike sadiš.

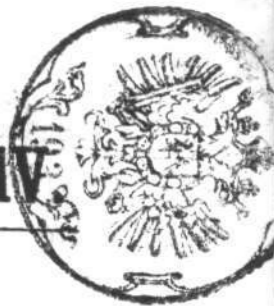
Pravi čas sajenja.

Sadike saditi je po zdanjih skušnjah spomlad najpripravniši čas, malo pred, predno drevje začne listje poganjati ali prav za prav zeleneti. Jesen bi le takrat nasvetovali, kadar se do tacega kraja kmali spomladi priti ne more, ker trpé v jeseni posajene sadike celo zimo veliko zmrzline, in je zemlja, dokler se jame natura gibati, dostikrat tako trda, da se korenine nikakor ne morejo razvijati in rasti, kakor bi imele.

Sadike presajati.

Pri presajanji sadik se mora ondi, kjer se mislijo jamice za nje kopati, s plevélom, travo in enako šaro preraščeni kraj potrebiti in počistiti, in zgornja vrsta rodovitne zemlje razrušiti in prekopati. Potem se, če je mogoče na severni ali zahodni strani, kopljejo jame v primerni daljavi ena od druge, ktere se s količi ali kamni itd. zaznamovajo; kopajo se jamice z lopato tako-le: lopata se zasadí precej globoko v zemljo in v tako napravljeno špranjo ali s kakim špičastim kolom narejeno luknjo se sadika vtakne. Pri tem opravilu se mora na to gledati, da se korenine ne podvijejo, ampak lepó razprosté in zaspó s perstjo, ktera naj se okrog njih precej potlači, — za to opravilo se posebno „Butlerjeva sadilnica“ priporoča. Kadar se sadike sadé, se mora pred vsem na to gledati, da korenine v svoji narturni legi ostanejo, da ne ostanejo v prerahli prsti, ampak se morajo vrlo ž njo zasuti in krog in krog pritlačiti, pri vsem tem pa ne pregloboko posaditi. Ravno tako koristno je, da se v jamice, ondi kjer je slaba in pusta zemlja, okoli sadičinih korenin nekoliko rodovitne zemlje posuje, krog njih porahljá in potlači, da se krog in krog votline in špranje zasujejo; vrh zemlje okrog sadik se more tudi z narobe položenimi rušami obložiti. — Kdor tako dela, delo prav opravi!

(Dalje prihodnjič.)

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 7. februarja 1866.

Gospodarske stvari.

Poduk,

kako naj posamezen gospodar ali pa cela soseska obdeluje svoj gozd (boršt), da si izredi lesá.

(Dalje.)

Živi plotovi ali žive meje. Kteri les je za to?

Za žive plotove je posebno tako grmovje najpripravniše, katero hitro raste, se naglo zgosti, dolgo trpi, zemlje ne izpije, in korenin preveč na stran ne razprostira. Take lastnosti ima glog; zato je pa tudi glog (beli trn, Weissdorn) med vsem drugim grmovjem najboljši za žive meje. Razun glogola se tu in tam v ostrejših krajih tudi smerečji plotovi nahajajo.

Priprava zemlje za živi plot.

Akoravno ni treba posebne priprave, se mora vendar z vso pazljivostjo in skrbjo na to gledati, da se zemlja prav obdela, kamor se živi plot zasaja, in vrle sadike za-nj nakopljejo in prav sadé.

Prostor ali prav za prav kraj, kamor misliš živi plot zasaditi, prekopaj podolgoma že v jeseni najmanj za dober čevelj široko in ravno tako globoko, spomladi potem, predno sadike sadiš, izkopaj zemlja tako, da napraviš graben, v ktereга misliš glogove sadike (trn) saditi, in sicer tako, da posadiš sadike po grabnu kakih 6 palcev saksebi po motozu (žnori), ravno tako, kakor je navada sadike po drevesnicah saditi.

Presajanje sadik za plotove.

Sadike se presajajo take, ki so divje izrastle, ali iz drevesnic. Pri presaji mora drevorejec na to gledati, da so sadike, kar je le moč, enakošno debele, na priliko saj take, kakor peró — da jim koreninice gladko prireže in stebila do 6 palcev dolga napošev gladko brez trganja prikrajša. Potem se za polovico visokosti od tal s prstjo zaspó; na obedveh krajih sadik se razorčki pusté, kateri se po dovršenem presajenji dobro z vodo zalijó.

Kako se dalje ravna s njim?

Poglavitna skrb pri živih plotih naj je ta, da se že od tal, kar se le dá, gosti izrejajo; drevorejec mora tedaj pred vsem na to gledati, da sadike od spodaj obilo mladice zaredé. Ako se v prvem letu vrlo ukoreninijo, se morajo spomladi družega leta do enega ali za dva palca nad zemljo napošev porezati. Ob drugem muževji — to je o kresi — se jim morajo pa vse mladice, ki so v tem času izrastle, tik debela porezati, samo dve najmočnejši mladiki se jim pustite. Drugo spomlad se morate pa tudi omenjeni dve mladiki za 4

do 6 palcev prikrajšati, da zopet obilo gostih mladice poženete; zdaj se jim morajo ob stranéh ravne prekle ali late dati, da se mladike na nje pripnó, da križem rastejo. — Dalje ni treba družega delati, kakor to, da se nepotrebni odrastki od močnejih mladik zopet pridržijo, da se dajo lože na skriž prepenjati, dokler se plotovi visoki in močni ne zaredé.

Tako zasajen plot trpi šestkrat skor do 200 let, pa se v malo letih že tako zgosti in zaraste, da kakor neki skušen mož trdi, ne more noben tič ne noben zajic skozi, da ga pa tudi najmočnejši junec predreti ne more. V mrzlih krajih, kjer glog ne raste, se živi plotovi tudi iz smrečja delajo; mlade smrečice se tudi po 6 palcev saksebi sadé. Tudi ta plot je koristen, al več časa potrebuje, da ga je kaj.

(Dalje prihodnjič.)

Odgovori na vprašanja.

Iz goriških Brd pri benečanski meji je vredništvo prejelo sledeče pisemce: „Zaupljivo se do Vas obrnem in pri Vas pripomoči ali saj dobrega sveta iščem. Neka čudna bolezen se pri tukajšnjih govedih prav pogostoma nahaja in v malo letih jih je veliko poginilo. Veste kaj je temu vzrok? Tukaj pravijo, da se jim voda zapira. In res taka goveda od začetka bolezni prav po malo, rekel bi, kakor po niti vodo spuščajo, potem jim popolnoma zastane, in ako jo zane-marjajo, jim meh pokne, voda se razlije in po njih je. — Tu Vam pošljem tri kamniče, kateri se pri takih govedih v poscalu najdejo in tako vodo sčasoma popolnoma zaprejo. Morebiti bote spoznali in nam povedali: od kod ta bolezen pri govedih, in ali bi se moglo po kaki poti taki bolezen v okom priti? — Ubogi kmet je že tako dandanas v velikih stiskah, in ako še ob goveda pride, gorjé mu! Suša leto za letom bolj pritiska, in ako bi se še trtica odpovedala in bi zraven tudi goveda poginila, tako bi ubogim ljudém ne ostalo družega, kot hajd v Kavkaz!“

Odgovor. Kamnički v scalu se morejo pri vsaki naši domači živini napraviti, največkrat pri govedu; ako jih razkrojimo, najdemo v njih ogelnokislo apno, katero v živinče pride po vodi, katero pije, ali po klaji katero vživa. Tisti del tacega apna, kateri je odveč živinskemu životu, skuša natora po poti scavil iz sebe spraviti. Nemogoče pa je natanko vselej zaznamovati, ktera voda ali ktera zelišča imajo tacega apna več v sebi, ker se tudi vé, da pri dveh živinčutih, na priliko, se napravijo kamnički, pri desetih pa, ki živijo v enacih okoliščinah, ne. Ako se v scalnem mehurji zabaše več in velicih tacih kamnov, se zapré voda in mehur počí, ako se po operaciji ne pomaga; ta pa je pri živini

svinjskem mesu se nahajajo, pa pridejo tudi v človeka, ako je jedel tako meso, klobase itd., v katerih so bile žive trihine, ki jih vročina pri kuhi ni pomorila.

Omenili smo sicer že v našem listu te nesrečne živali; al ker je čedalje več strahú in hrupa po svetu, in sicer tacega, da se že tudi pri nas dosti ljudi ne dotakne več svinjskega mesa in klobas, zdí se nam potrebno, da kaj več povemo svojim bravcem o trihinah — v tolažbo, pa vendar tudi v poduk, ako bi se primerilo, da se tudi pri naših prešičih prikaže ta žival.

Popisali bomo najpoprej nekoliko to žival in njeno življenje. Pred vsem pa povemo to, da ikre (šenki pšeno, stroge, Finnen), ki jih tudi naši prešiči imajo včasih veliko, so vse drugačna žival kakor trihine. Če je tudi ikrasto meso nezdravo človeku, vendar tako strašno nevarno ni, kakor je trihinasto meso. To je prvo, kar je vedeti treba.

V nobeni deželi našega cesarstva niso do lanskega leta zapazili trihin, če tudi so je na Angležkem že pred 30 leti zdravniki v človeških mrlji našli; dr. Böhrer v Plauenju je bil prvi, ki je v živem človeku zapazil to žival. Prof. dr. Zenker v Erlangen-u in prof. dr. Virhov v Berlinu sta nam trihine najboljše pojasnila.

Ti črviči se navadno s prostim očesom večidel videti ne dajo, tako majhni so; so sicer včasih tretji del ali pol linije dolgi, pa njih život je prezoren (skoz vidljiv); večidel tiči ta žival v mehurčku (Kapsel) v meso vgnjezdenem. Če se je v ta mehurček več apnaste tvarine zasedlo, se potem vidi trihina kakor mala, belkasta pičica. Trihinasto meso, ako se prereže, je včasih polno tacih belih pičic. Če trihino pogledamo z ogledalom, ki jo 300krat povekša, je trihina nekako podobna navadnim pijavkam. — Trihine so možkega in ženskega spôla; on je manjši kakor ona; ona nosi v svojem životu sila veliko (60 in še več) živih mladih, ki so nitkam podobni.

Kadar je človek povžil trihinasto svinjsko meso, zlezejo trihine po želodcu v čeva človeška; tû pa ne ostanejo, ampak čeva prebodejo in lezejo v meso človeško na vse strani, ker le v mesu morejo živeti in nikjer drugje. Zato se tudi pri prešičih nahajajo le v mesu in ne v slanini (špehu) in nikjer drugje ne. Tû pa se jih zaredí neizrečeno veliko; v enem samem kvintelju trihinastega svinjskega mesa je prof. Leukart našel 40.000 tacih živalic. Trihine so sila trdna stvar, tako, da je le huda vročina (50 do 60 stopinj) pokončá; še celó v gnjilem mesu ni tega mrčesa konec.

Vprašali bojo bravci naši: kako pa se zaredijo trihine pri prešičih?

Na to moramo odgovoriti, da tega še nobeden ne vé. Saj še tega za gotovo ne vemo, kako da se ikre zaredijo v svinjah. Pravijo sicer nekteri, da taki prešiči, ki na prostem živé ob žiru in želodu, ne zbolé za trihinami, in da se črviči ti zaredé najraji pri prešičih v žganjarjah, kjer dobivajo ostanke. Al vse to je le misel; gotovega nihče ne vé. Pri ogerskih, hrvaških in kranjskih prešičih še dozdej niso zapazili trihin ali saj tega ne, da bi bil kak človek umrl po njih.

Trihinska bolezen se tudi pri prešičih težko spozná, ali celo ne, dokler ni prešič vès poln teh črvičev.

Človeku pa ni skor nevarniše bolezní kakor je ta, ki se mu naredí po povžitem trihinastem mesu. Vès klavern postane, noge in roke ga bolé, težko se mu dela, nobena jed mu ne diši, glas mu je hripav, vès trd postane, obraz mu oteče, vročina ga kuha itd. Na zadnje pritisne vodenica in driska.

Grozna bolezen je tedaj, po kateri le malo kdo ozdravi. Varovati se bode tedaj treba, ako se nesreča primeri, da se vgnjezdi tudi v naše prešiče. Nikoli si-

rovega svinjskega mesa ali sirovih klobas jesti! — to je prva zapoved; druga pa, da se vsako svinjsko meso skozi in skozi prekuha tako močno, da mora poginiti vsak črv v njem. Vročina od 50 do 60 stopinj ga še le umorí, to je, blíz tista gorkota, pri kateri voda začne vreti.

Zapomnite si, dragi bravci, vse to, da ne boste nevedni, ako nesrečna bolezen tudi v naše prešiče pride. Na Českem (Pemskem) je že.

Poduk,

kako naj posamezen gospodar ali pa cela soseska obdeluje svoj gozd (boršt), da si izredí lesá.

(Konec.)

Naj se naposled še pomenimo o sledečih stvareh: Kdo naj zasadí drevesnice? Kdo naj skrbi, da se ohranijo? Kdo naj oskrbi seme za posetev? Kdo naj pripomore k gozdnemu obdelovanju? Kdo naj drevesa sadí? kdo žive plotove?

Za napravo drevesnic mora skrbeti soseska sama, ker ona iz njih največe dobičke vleče; soseska naj ima skrb, da se ohranijo in ona naj seme za-nje oskrbuje; soseska, naj so gozdi nerazdeljeni ali razdeljeni, tudi za druga zemljišča potrebuje drevja, tedaj gré nji prva skrb za to napravo.

Za oskrbovanje drevesnic so pred vsem gozdni varhi potrebni, ki stojé pod očitno kontrolo, to je, da se vsak, komur je le mar, o drevesnic sam prepriča, kakošne so, kako seme kalí, kako se rastlinski vrt oskrbuje, česa se v njem pogreša itd. — Iz tega cilj in konca ne bi imela drevesnica v kakem oddaljenem kotu, ampak blíz kake velike vasí biti.

Vodstvo drevesnega opravilstva naj se izročí kakemu izvedenemu možu, kterege drevoreja veselí, na priliko kakemu učitelju, ker on je za tako opravilo tem pripravniši, ako se od začetka od dotičnega logarja v tem opravilu podučiti dá. — Ravnanje gozda naj, kar se samo po sebi vé, posestniki gozda sami opravljajo, — drevesno zasadbo pa tisti lastniki zemljišč, katerim bode to na dobiček, — naprave živih plotov pa tisti, katerim potem ne bo treba vsako leto poprejšnjih plank ali družih ograj delati.

Odgovor na vprašanje.

Iz Starega Loga smo prejeli sledeči dopis: „Tû je imelo več psov navadno pasjo bolezen. Bolnega psa je jelo po kakih 8—10 dni po vseh udih lomiti, posebno v zadnjem koncu života in na vrhu glave, po kakih 6 dneh je žival poginila. V naši hiši imamo še dva mlada lovska psa, ktera sta omenjeno bolezen prestala, samo lomljenje in trganje po gori imenovanih delih je ostalo, in to že zdaj skozi cele tri tedne trpi. Vprašamo Vas tedaj: ali jima je kaj pomagati ali ju bo treba pokončati?“

Odgovor. Tako imenovana „pasja bolezen“ (Staupe) napada najraji mlade pse, pa je tudi kužna in se loti potem tudi starejih; po prehlajenji v moko-mrzlem vremenu najraji nastane in veliko psov ob enem napade. Bistvo bolezní je katár nosa, sapnika in pljuč ali želodca in čev; temu pa se pritaknejo večidel kmali božjast in mrtvud vzlasti zadnjega života. Bolezen ta se šteje med najnevarniše, vzlasti kadar psa prime božjast. Brž iz začetka pomagajo včasih bljuvila; pri božjasti „opium“, pri mrtvudnosti se maže križ in hrbet s kafrovcem, vživati se daje „nux vomica“ (10 granov se kuha $\frac{1}{4}$ ure v 6 lotih vode) in te kuhovine vsake 3 uri po 1 ali 2 kavini žlicici psu vživati daje.